

Sygn. akt III CZP 21/15

UCHWAŁA
składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego

Dnia 12 sierpnia 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

Prezes SN Tadeusz Ereciński (przewodniczący)
SSN Teresa Bielska-Sobkowicz (sprawozdawca)
SSN Jacek Gudowski
SSN Henryk Pietrkowski
SSN Karol Weitz
SSN Tadeusz Wiśniewski
SSN Dariusz Zawistowski

Protokolant Bożena Kowalska

w sprawie z wniosku A. M.
przy uczestnictwie Fundacji Własności Prywatnej "S." w P.
o wpis do rejestru zastawów,
po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym
w dniu 12 sierpnia 2015 r.
przy udziale prokuratora Prokuratury Generalnej Wojciecha Kasztelana,
zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Najwyższy
postanowieniem z dnia 14 stycznia 2015 r., sygn. akt II CSK 231/14,
do rozstrzygnięcia składowi powiększonemu tego Sądu,

"Czy dopuszczalna jest skarga kasacyjna w sprawie o wpis do
rejestru zastawów?"

podjął uchwałę:

**W sprawie o wpis do rejestru zastawów skarga kasacyjna jest
dopuszczalna.**

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 14 stycznia 2015 r. Sąd Najwyższy przedstawił, na podstawie art. 390 § 1 in fine k.p.c., do rozstrzygnięcia powiększonemu składowi Sądu Najwyższego przytoczone na wstępie zagadnienie prawne.

Zagadnienie to powstało przy rozpoznawaniu skargi kasacyjnej od postanowienia oddalającego apelację od postanowienia sądu pierwszej instancji, którym oddalono wniosek o wpis do rejestru zastawów. Przedstawiając zagadnienie prawne Sąd Najwyższy zwrócił uwagę na rozbieżne orzecznictwo, dotyczące dopuszczalności skargi kasacyjnej w postępowaniu w sprawach o wpis do rejestru zastawów.

W orzeczeniach wydanych przed nowelizacją art. 519¹ k.p.c., dokonaną ustawą z dnia 24 maja 2000 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego, ustawy o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów, ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz ustawy o komornikach sądowych i egzekucji (Dz. U. Nr 48, poz. 554), która weszła w życie 1 lipca 2000 r., przyjmowano jednolicie, że postanowienie w przedmiocie wpisu do rejestru zastawów jest postanowieniem co do istoty sprawy wydanym w postępowaniu nieprocesowym, wobec czego od takiego postanowienia przysługuje kasacja na zasadach ogólnych, określonych w art. 519¹ § 1. Jednolicie też wskazywano, że do takiego postępowania nie ma zastosowania § 3 tego przepisu, bowiem z jego brzmienia wynika, że kasacja (obecnie skarga kasacyjna) przysługuje jedynie od postanowień sądu drugiej instancji w przedmiocie wpisu lub wykreślenia z rejestru podmiotu podlegającego rejestracji. Sąd Najwyższy wyjaśniał kilkakrotnie, że przepis ten dotyczy jedynie rejestrów podmiotowych, a takiego charakteru nie ma rejestr zastawów. Pogląd ten został wyrażony w postanowieniach z dnia 8 lipca 1998 r., III CZP 26/98 (OSNC 1999, nr 2, poz. 31), z dnia 2 września 1998 r., III CZP 29/98 (OSNC 1999, nr 2, poz. 37, z dnia 16 października 1998 r., III CZP 36/98 (Prok. i Pr. - wkł. 1999, nr 2, poz. 33), z dnia 14 kwietnia 1999 r., III CZP 1/99 (niepubl.) i pośrednio w postanowieniu z dnia 31 marca 2000 r., V CKN 1108/00 (OSNC 2000, nr 7-8, poz. 36).

Rozbieżność orzecznictwa ujawniła się natomiast po nowelizacji art. 519¹ § 1 k.p.c. Przepis ten zawęził dopuszczalność skargi kasacyjnej w postępowaniu

nieprocesowym do postanowień co do istoty sprawy oraz postanowień w przedmiocie odrzucenia wniosku i umorzenia postępowania kończących postępowanie, wydanych w sprawach z zakresu prawa osobowego, rzeczowego i spadkowego. Sąd Najwyższy postanowieniem z dnia 9 lipca 2007 r., II CSK 250/07 (niepubl.) odrzucił skargę kasacyjną uznając, że nie jest dopuszczalna w sprawie o wpis do rejestru zastawów. W uzasadnieniu podzielił pogląd, że rejestr zastawów należy do kategorii rejestrów przedmiotowych, wobec czego nie ma zastosowania art. 519¹ § 3 k.p.c., dotyczący dopuszczalności skargi kasacyjnej w sprawach o wpis do rejestrów podmiotowych. Dopuszczalność skargi kasacyjnej należy zatem oceniać na podstawie art. 519¹ § 1 k.p.c., a przepis ten dopuszcza jej wniesienie jedynie w sprawach z zakresu prawa osobowego, rzeczowego i spadkowego i nie przewiduje wnoszenia skargi w sprawie o wpis do rejestru zastawów. Pogląd ten podzielił Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 3 kwietnia 2008 r., I CSK 4/08 (niepubl.).

W innych sprawach rozpoznano jednak skargi kasacyjne wniesione od postanowień w przedmiocie wniosku o wpis do rejestru zastawów (postanowienie z dnia 21 sierpnia 2008 r., IV CSK 135/08 (niepubl.), z dnia 6 października 2010 r., II CSK 209/10 (Rzeczposp. PCD 2010, nr 241, s. 3)). Sąd Najwyższy nie rozważał w tych orzeczeniach kwestii dopuszczalności skargi kasacyjnej, jednak jej przyjęcie do rozpoznania i następnie rozpoznanie jednoznacznie świadczy o braku wątpliwości w tej kwestii.

W piśmiennictwie prawniczym rozważana kwestia nie jest ujmowana jednolicie. Nie ma w zasadzie rozbieżności odnośnie do tego, że z uwagi na treść art. 519¹ § 3 k.p.c. skarga kasacyjna nie przysługuje na tej podstawie od orzeczenia sądu drugiej instancji wydanego w sprawie o wpis do rejestru zastawów, przy czym niektórzy autorzy poprzestają na tym stwierdzeniu, inni zaś rozważają charakter wpisu do rejestru zastawów i wskazują na dopuszczalność skargi na podstawie art. 519¹ § 1 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Rejestr zastawów ustanowiony został ustawą z dnia 6 grudnia 1996 r. o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów (jedn. tekst: Dz. U. z 2009 r. Nr 67, poz. 569 ze zm.). W ustawie tej uregulowano postępowanie w sprawach o wpis do

rejestr, a jako środki odwoławcze wymienione zostały zażalenie i apelacja (art. 39–44). Zgodnie z art. 41 ust. 1, od postanowień w przedmiocie wpisu do rejestru zastawów przysługuje apelacja. Nie znaczy to jednak, że brak uregulowań dotyczących kasacji oznaczał niedopuszczalność tego środka prawnego, trzeba się bowiem odwołać do art. 44, odsyłającego do przepisów kodeksu postępowania cywilnego o postępowaniu nieprocesowym, z uwzględnieniem jednak przepisów ustawy o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów.

W kodeksie postępowania cywilnego nie było szczegółowych unormowań dotyczących postępowania rejestrowego, znajdowały zatem zastosowanie ogólne przepisy o postępowaniu nieprocesowym, w tym art. 519¹, dotyczący dopuszczalności skargi kasacyjnej.

Ustawą z dnia 20 sierpnia 2007 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (jedn. (tekst Dz. U. z 2009 r. Nr 67, poz. 569 ze zm.) wprowadzony został do kodeksu postępowania cywilnego „Dział VI. Postępowanie rejestrowe”, regulujący postępowanie w przedmiocie wpisów do Krajowego Rejestru Sądowego (art. 694¹-694⁸). Krajowy Rejestr Sądowy obejmuje trzy rejestry, to jest rejestr przedsiębiorców, rejestr stowarzyszeń, innych organizacji społecznych i zawodowych, fundacji oraz publicznych zakładów opieki zdrowotnej, a także rejestr dłużników niewypłacalnych. Z mocy art. 694¹ § 2, przepisy zamieszczone w tym dziale stosuje się odpowiednio do innych postępowań rejestrowych, a więc także do postępowania w sprawach o wpis do rejestru zastawów, o ile ustawy szczególne nie zawierają innych postanowień. Jak wskazano, ustawa o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów nie reguluje kwestii dotyczących postępowania kasacyjnego, wobec tego zaś, że w dziale VI kodeksu postępowania cywilnego również brak przepisów dotyczących dopuszczalności skargi kasacyjnej w sprawach rejestrowych, zastosowanie znajdują w tym zakresie przepisy ogólne o postępowaniu nieprocesowym.

O dopuszczalności skargi kasacyjnej w postępowaniu nieprocesowym rozstrzyga art. 519¹ k.p.c. W myśl § 1 tego przepisu, skarga kasacyjna przysługuje od wydanego przez sąd drugiej instancji postanowienia co do istoty sprawy oraz od postanowienia w przedmiocie odrzucenia wniosku i umorzenia postępowania kończących postępowanie w sprawie – w sprawach z zakresu prawa osobowego,

rzeczowego i spadkowego. Od zasady tej przewidziane są wyjątki, w tym istotny dla przedmiotu rozważań wyjątek określony w § 3, stanowiącym, że w postępowaniu rejestrowym skarga kasacyjna przysługuje jedynie od postanowień sądu drugiej instancji w przedmiocie wpisu lub wykreślenia z rejestru podmiotu podlegającego rejestracji.

Zarówno w orzecznictwie Sądu Najwyższego, jak i w piśmiennictwie przyjmuje się podział rejestrów prowadzonych przez sądy na podmiotowe i przedmiotowe. Rejestry podmiotowe, prowadzone na podstawie ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym oraz niektórych ustaw szczególnych, charakteryzują się tym, że podstawową jednostką ewidencyjną są osoby fizyczne lub prawne, a więc podmioty podlegające rejestracji, które dzięki wpisowi zyskują osobowość prawną i mogą powoływać się na określone domniemania. Drugim rodzajem rejestrów są rejestry przedmiotowe, dla których jednostką ewidencyjną nie są osoby, lecz rzeczy, a ujawniane w nich są prawa rzeczowe i prawa na dobrach niematerialnych. Do tych rejestrów zalicza się m.in. księgi wieczyste, rejestr dzienników i czasopism, a także rejestr zastawów. Nie ma wątpliwości odnośnie do tego, że art. 519¹ § 3 k.p.c. dotyczy jedynie rejestrów podmiotowych i nie reguluje dopuszczalności skargi kasacyjnej w sprawach o wpis do rejestru przedmiotowego.

W postępowaniu cywilnym generalną zasadą jest dopuszczalność skargi kasacyjnej, a wyjątki od tej zasady są ściśle określone. Ta zasada ma zastosowanie również w postępowaniu nieprocesowym. Przepis art. 519¹, regulujący dopuszczalność skargi kasacyjnej w postępowaniu nieprocesowym, określa precyzyjnie zasadę i wyjątki od niej. Wyjątki określone w § 2-4 nie dotyczą przedmiotu rozważań, zasadę zaś określa § 1 tego przepisu, zgodnie z którym skarga kasacyjna przysługuje od wydanego przez sąd drugiej instancji postanowienia co do istoty sprawy oraz od postanowienia w przedmiocie odrzucenia wniosku i umorzenia postępowania kończących postępowanie w sprawie, ale jedynie w sprawach z zakresu prawa osobowego, rzeczowego i spadkowego. Jeżeli zatem w tych sprawach dopuszczalność skargi kasacyjnej jest zasadą, to wyłączenie dopuszczalności musi wynikać z konkretnego przepisu

kodeksu lub innej ustawy szczegółowej. Takiego przepisu w ustawie o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów nie ma.

Postanowienie w przedmiocie wpisu (lub wykreślenia) do rejestru zastawów jest postanowieniem co do istoty sprawy. Kwestia ta jest dostatecznie wyjaśniona w dotychczasowym orzecznictwie. Zasadnicze dla wyjaśnienia przedstawionego zagadnienia ma zatem rozstrzygnięcie, czy sprawa o wpis w rejestrze zastawów może być zaliczona do jednej z kategorii spraw, o jakich mowa w art. 519¹ § 1 k.p.c., przy czym chodzić może jedynie o sprawy z zakresu prawa rzeczowego. Dopuszczalność skargi kasacyjnej w sprawach z zakresu prawa rzeczowego odnosi się zarówno do przepisów kodeksu postępowania cywilnego, jak i regulacji pozakodeksowych, dotyczących tych kategorii spraw. Skoro więc zastaw rejestrowy jest szczególnym rodzajem zastawu, będącego ograniczonym prawem rzeczowym regulującym podmiotowe prawo do rzeczy, to postępowanie w sprawie o wpis do rejestru zastawów, podobnie jak o wpis do księgi wieczystej, mieści się w kategorii spraw z zakresu prawa rzeczowego.

Jak wskazano, sprawy dotyczące ograniczonych praw rzeczowych objęte są zakresem przedmiotowym art. 519¹ § 1, a skoro nie dotyczą ich ograniczenia określone w § 2, 3 i 4 tego przepisu, należy uznać, że skarga kasacyjna w takich sprawach jest dopuszczalna.

Z tych względów podjęto uchwałę, jak na wstępie.